

เทคโนโลยีการผสมเกสร เพิ่มผลผลิตลำไยด้วยผึ้ง

“การนำผึ้งเข้าช่วยผสมเกสรจะช่วยทำให้เปอร์เซ็นต์การติดผลของลำไยมีมากขึ้น ไม่ว่าต้นลำไยจะอายุเท่าใดก็ตามและจะมีปริมาณมากกว่าต้นที่ไม่มีผึ้งและแมลงผสมเกสรอื่น ๆ ”

สถานการณ์ลำไยในภาพรวม

สถานการณ์ด้านการผลิต ใน 8 จังหวัดภาคเหนือ พบว่า ปี 2561 - 2562 เนื้อที่ให้ผลเพิ่มขึ้นจาก 840,540 ไร่ ในปี 2561 เป็น 857,036 ไร่ ในปี 2562 ขณะที่ผลผลิตและผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 675,549 ตัน และ 804 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี 2561 เป็น 699,815 ตัน และ 817 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี 2562 ตามลำดับ เนื่องจากราคาลำไยที่เกษตรกรขายได้ อยู่ในเกณฑ์ดี ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ภาครัฐให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาราคาลำไยตกต่ำ ได้แก่ การกระจายผลผลิต ออกนอกแหล่งผลิต การส่งเสริมการแปรรูป และการส่งเสริมการตลาด ประกอบกับ ความต้องการบริโภคลำไยจากต่างประเทศ ได้แก่ จีน และเวียดนาม มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จึงทำให้เกษตรกรลงทุนปลูกและดูแลรักษาด้านลำไย

สถานการณ์การผลิตลำไยในฤดู ปี 2563 ใน 8 จังหวัดภาคเหนือ เปรียบเทียบกับปี 2562 พบว่าเนื้อที่ยืนต้นเพิ่มขึ้น ร้อยละ 5.72 (จากเดิม 614,309 ไร่ เป็น 649,447 ไร่) จากการปลูกใหม่แทนล้นจี่ ส้ม นาช้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และปลูกในพื้นที่ว่าง **เนื้อที่ให้ผลเพิ่มขึ้น** ร้อยละ 7.26 (จากเดิม 593,528 ไร่ เป็น 636,623 ไร่) เนื่องจากลำไยที่ปลูกเพิ่มในพื้นที่ว่างและปลูกแทนไม้ผลอื่นตั้งแต่ปี 2558 เริ่มให้ผลผลิตในปีนี้ สำหรับผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 23.84 และผลผลิตรวมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 32.75 (จากเดิม 331,335 ตัน เป็น 439,850 ตัน) อย่างไรก็ตามคาดการณ์ว่า ในปีนี้ลำไยจะให้ผลผลิตช้าลง เนื่องจากสภาพอากาศที่แปรปรวนร้อนสลับหนาว และไม่มีช่วงหนาวต่อเนื่องยาวนาน คาดการณ์ว่า ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2563 จะเป็นระยะ

ดอกบานเต็มที่สามารถประมาณการผลิตได้ชัดเจนขึ้น **ด้านการตลาด** พบว่า ปี 2560 - 2562 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกลำไยสดมีแนวโน้มสูงขึ้น ปริมาณการส่งออกลำไยสดเฉลี่ยปีละไม่ต่ำกว่า 400,000 ตัน คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ยปีละไม่ต่ำกว่า 8,800 ล้านบาท (ราคาส่งออกลำไยสดเฉลี่ยตันละ 22,000 บาท) โดยตลาดหลักยังคงเป็นจีน อินโดนีเซีย ฮ่องกง เวียดนาม สิงคโปร์ มาเลเซีย และฟิลิปปินส์

ฤดูกาลผลิตลำไย

ปกติลำไยจะเริ่มทยอยออกดอกตั้งแต่เดือนมกราคม และเริ่มเก็บเกี่ยวได้เมื่อครบเวลา 210 – 240 วัน หลังดอกบาน ช่วงเวลาที่เกษตรกรเริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไยในสวนออกจำหน่าย คือ เดือนมิถุนายน – กันยายน ซึ่งเรียกว่าเป็นลำไยในฤดู แต่หากเกษตรกรรายใดเก็บเกี่ยวผลผลิตก่อนหรือหลังจากช่วงเวลาดังกล่าว ก็เรียกว่า เป็นลำไยนอกฤดู แต่อย่างไรก็ตามจากสภาพอากาศที่แปรปรวน ร้อนสลับหนาวและกระทบแล้งยาวนาน ในปีนี้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการออกดอกและติดผลครั้งแรกให้ช้าลงไปจากปกติอย่างน้อย 1 เดือน มีผลให้ช่วงเวลากการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไยเข้าไปจากเดิมอีกประมาณ 1 เดือนเช่นเดียวกัน

วิเคราะห์ปัญหาที่คาดว่าจะประสบในปี

ปัญหาด้านการผลิต สภาพอากาศเป็นปัจจัยหลักที่ควบคุมการเจริญเติบโตของพืช พบว่า

■ **การติดดอกออกผล :** เป็นผลกระทบจากสภาพอากาศที่แปรปรวน อากาศหนาวเย็นลงแต่ไม่ต่อเนื่องยาวนานเพียงพอต่อการพักต้น เพื่อสะสมอาหารอย่างสมบูรณ์ การติดดอกออกผลจึงไม่สม่ำเสมอ คาดว่าจะกระจายออกดอกเป็นหลายรุ่น ประกอบกับปีนี้เป็นสภาวะที่พืชกระทบแล้งตั้งแต่ปลายปี 2562 ถึง เมษายน 2563 ทำให้อากาศไม่ชุ่มชื้นเพียงพอต่อการผสมเกสรหลังระยะดอกบานได้อย่างสมบูรณ์ โอกาสที่ลำไยจะติดผลย่อมลดลง เกษตรกรจึงต้องดูแลและบริหารจัดการสวนมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต เช่น แร่งงานการที่ต้องเตรียมเรื่องการจัดการช่อดอกและช่อผล ปูยเร่งดอก และผลที่ต้องเสริมให้ลำไยเป็นพิเศษ

■ **คุณภาพของผลผลิต :** เป็นผลสืบเนื่องจากการที่ลำไยไม่มีช่วงเวลาที่เหมาะสม (ปกติควรหนาวต่อเนื่อง 20 วันขึ้นไป) อาหารสะสมอาหารในต้นอาจมีไม่มากพอ ส่งผลต่อคุณภาพผลผลิตในช่วงหลังการติดผล เกษตรกรจึงต้องหันมาเพิ่มธาตุอาหารเพื่อเร่งความสมบูรณ์ในช่วงดอกบานและหลังติดผลแล้ว ส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตเช่นเดียวกัน

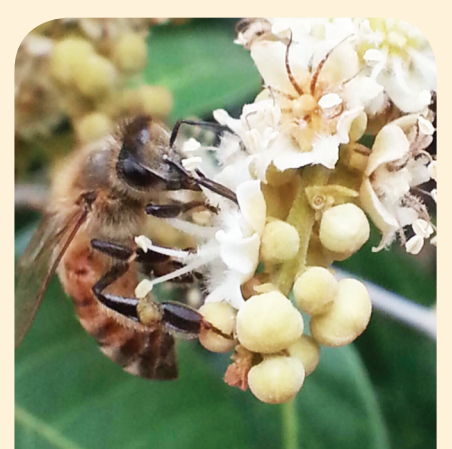
■ **ปัญหาด้านราคา** สำหรับลำไยสดจะได้รับผลกระทบเนื่องจากคุณภาพของผลผลิตลำไยที่ไม่สม่ำเสมอ และลำไยอบแห้งจะได้รับผลกระทบจากกรณีตลาดลำไยอบแห้งซึ่งขณะนี้เงินยังเป็นตลาดผูกขาดรายใหญ่เพียงรายเดียว

ความจำเป็นในการใช้ผึ้งช่วยผสมเกสรดอกลำไย

สภาพธรรมชาติของลำไยเป็นพืชผสมข้าม (ดอกตัวเมีย และดอกตัวผู้อยู่แยกกัน อาจอยู่ในช่อเดียวกัน หรือคนละช่อก็ได้) อัตราส่วนของดอกตัวผู้และดอกตัวเมียบนช่อมีอัตรา 6 : 1 และมีการบานของดอกไม่พร้อมกัน การนำผึ้งเข้าช่วยผสมเกสร จะช่วยทำให้เปอร์เซ็นต์การติดผลของลำไยมีมากขึ้นไม่ว่าต้นลำไยจะอายุเท่าใดก็ตาม และจะมีปริมาณมากกว่าต้นที่ไม่มีผึ้งและแมลงผสมเกสรอื่น ๆ และจากสถานการณ์และการวิเคราะห์สภาพปัญหา ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงมีความจำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโดยใช้ผึ้งช่วยในการผสมเกสรความจำเป็นและความสำคัญเป็นดังนี้

■ **เพื่อต้องการให้ได้ผลผลิตที่มีปริมาณตามต้องการ** การใช้ผึ้งช่วยผสมเกสรเป็นแนวทางหนึ่ง ในการช่วยเพิ่มปริมาณผลผลิตได้ เช่น ลำไยเพิ่มขึ้น 78.78% ลิ้นจี่เพิ่มขึ้น 42.05% เป็นต้น

■ **เป็นวิธีการธรรมชาติที่สำคัญมากวิธีหนึ่ง** สวนลำไยต้องใช้สารชีวภาพ จึงไม่มีผลกระทบข้างเคียง

แนวทางการปฏิบัติของเกษตรกรสวนลำไย

- ควรทำสวนลำไยแบบใช้สารชีวภาพ จะไม่มีผลกระทบต่อผึ้ง/แมลงผสมเกสร
- สำรวจแมลงศัตรูพืชเพื่อหาชนิดและปริมาณก่อนการฉีดพ่นทุกครั้ง
- จัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน ใช้สารพิษที่มีพิษน้อยต่อผึ้ง หรือสารอินทรีย์ควบคุมโรคและแมลงศัตรูลำไยในช่วงดอกบาน
- เลือกใช้สารเคมีกำจัดศัตรูลำไยตามข้อแนะนำที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ
- ไม่ฉีดพ่นสารเคมีช่วงดอกลำไยบาน
- มีการบริหารปริมาณแมลงให้ลดลงก่อนดอกไม้บาน แล้วจึงแจ้งให้เจ้าของฟาร์มนำผึ้งมาตั้งในสวน
- ติดต่อเจ้าของฟาร์มเพื่อนำผึ้งมาวางในพื้นที่ของตน เพื่อช่วยผสมเกสรเพิ่มผลผลิตลำไย
- ตกลงกับเจ้าของฟาร์มและปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในการติดต่อ ต้องแจ้งล่วงหน้ากับเจ้าของฟาร์มทุกครั้ง หากมีความจำเป็นต้องฉีดพ่นสารเคมีในระหว่างมีผึ้งอยู่ในสวน เพื่อให้เจ้าของฟาร์มสามารถย้ายรังผึ้งออกจากสวน หรือปิดหน้ารังผึ้งในกรณีย้ายผึ้งไม่ทัน หรือยังไม่ต้องการย้ายผึ้งออกไป
- หากจำเป็นต้องฉีดพ่นสารเคมีในกรณีเจ้าของสวนลำไยยังไม่สามารถย้ายผึ้งออกไป เจ้าของสวนลำไยต้องช่วยปิดหน้ารัง เพื่อรอเจ้าของฟาร์มมาดำเนินการต่อไป
- มีการนำผึ้งชนิดอื่น เช่น ผึ้งโพรงหรือชันโรงมาช่วยผสมเกสรดอกลำไย

ประโยชน์ที่เกษตรกรและผู้เกี่ยวข้องจะได้รับ

- เนื่องจากการเลี้ยงผึ้งในปัจจุบันกำลังเป็นที่สนใจจากประชาชนหลายอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร จึงทำให้การเลี้ยงผึ้งมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ผึ้งเป็นแมลงที่มีประโยชน์หลายด้านทั้งในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และทางการแพทย์ ฯลฯ ดังนี้
- ช่วยเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เพราะผึ้งเป็นแมลงที่สำคัญซึ่งช่วยในการผสมเกสรของพืชเศรษฐกิจมากมายหลายชนิด เช่น ลำไย ลิ้นจี่ ส้ม มะพร้าว มะม่วง กาแฟ ท้อ สตรอว์เบอร์รี มะม่วงหิมพานต์ ทานตะวัน พืชตระกูลแตง พืชผักที่ต้องการผลิตเมล็ดพันธุ์ ข้าวโพดฝ้าย ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ฯลฯ
- ช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้ง จากการขายผลิตภัณฑ์ผึ้ง ประเทศไทยมีการส่งออกน้ำผึ้งลำไย ไปยังได้หวัน สหรัฐอเมริกา อินโดนีเซีย แคนาดา จีน และประเทศอื่น ๆ จำนวน 7,907.92 ตัน คิดเป็นมูลค่า 616.56 ล้านบาท (กรมศุลกากร : 23 ม.ค. 63)

- ช่วยให้มีการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชด้วยความระมัดระวังมากขึ้น ทั้งนี้ผู้ปลูกพืชและผู้เลี้ยงผึ้งประโยชน์ร่วมกัน โดยผู้ปลูกพืชได้ประโยชน์จากผึ้งในการผสมเกสร และเพิ่มผลผลิต ส่วนผู้เลี้ยงผึ้งได้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์จากผึ้ง และผลของการใช้สารเคมีด้วยความระมัดระวัง ใช้เมื่อจำเป็นหรือมีปริมาณศัตรูพืชเกินระดับเศรษฐกิจ จะทำให้การใช้สารเคมีลดลง ส่งผลให้ลดค่าใช้จ่ายค่าสารเคมี ลดปัญหามลภาวะในธรรมชาติ เนื่องจาก การพ่นสารเคมีมากเกินไปจะมีพิษตกค้างในธรรมชาติ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมเศรษฐกิจและสังคม

ท่านใดสนใจการเลี้ยงผึ้ง ต้องการศึกษาดูงาน หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ กลุ่มส่งเสริมแมลงเศรษฐกิจ สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร ■